

Pratybos rengiantis rašiniui Palieku vaikystės šali / “To nieks iš manęs niekados neatims” VII klasėje

Vienoje iš pirmų kalbos ugdymo pamokų randame užduotis rašinio temai „Palieku vaikystės šalį“. Tai rašinio apmatai, yra taisytinų vietų, galima taip pat papildyti savo medžiaga. (Straipsnis buvo spausdintas „Gmtajame žodyje“)

Sąvokų aiškinimas, plėtimas, žodyno turbinimas

1. Padarykite kuo daugiau žodžio **vaikas** vedinių (pasirinkite įvairius darybos būdus). *Ši užduotis padeda prisiminti ir pakartoti įvairias žodžių darybos priemones, taip pat turtina žodyną.*
2. Paaiškinti, kokiam vaikui pavadinti buvo ar yra naudojami šie palyginimai. Parašyti su labiausiai patikusiu/netikėtu/įdomiausiu/jums tinkančiu palyginimu sakinį
Kaip avies vaikas (paikas, kvailas)
..... čigono.....(pasileidęs)
.....gervės.....(pasišiaušęs)
.....laumės.....(gražus)
.....burlioko.....(nedoras)
.....pelėdos.....(negražus)
Galima aptarti šių palyginimų kilmę, istorines ir kitas aplinkybes, galėjusias jas lemti.
3. Sinonimų žodynas pateikia tokias žodžio **vaikystė** reikšmes: mažatvė, maž |stė, kūdik |stė. Pasakykite, kada vartosime pirmuosius du žodžius? Kas lems jų pasirinkimą? *Atlikdami šią užduotį priminsime mokiniams, kad žodžio “atpalvį” lems rašinio tema, laikotarpis, apie kurį rašysime ir panašiai.*
4. Sugalvoti frazeologizmų su žodžiu **vaikystė**. Papildomi mokinių atsakymai, pasiūlius jau šiandien neįprastų, pvz. **cigono kraujas**. Su vienu frazeologizmu parašyti sakinį. *Atliekant šią užduotį mokiniai pakartos leksikos žinias (kas yra frazeologizmas).*
5. Simbolinių reikšmių žodynas žodį **vaikystė** aiškina: tyrumo, nekaltybės, pradžios, didelių galimybių simbolis. Kokie konkretūs vaikystės vaizdiniai galėjo lemti tokį aiškinimą? Pabandykite nupiešti piešinį – vaikystės simbolį. Komentaras, pristatymas.
6. Užrašykite kuo daugiau patarlių ir priežodžių vaikystės tema. Galimi tokie atsakymai:
 - Kaip jauns pratęs, taip sens darys.
 - Senam dera patarti, jaunam – paklausti.
 - Lepinamam vaikui ragai dygsta.
 - Koks mėnuo, toks ir laikas, koks tėvas, toks ir vaikas.
 - Kokia obelis, tokie ir obuoliai.
 - Našlaičių ašaros akmenį praskelia.*Galima aptarti, kokiame kontekste atsirado šie posakiai; kokios senų laikų gyvenimo, buities realijos sutinkamos; kokie posakiai aktualūs (ar ne) šiandien.*

Prasmių laukas

1. A. Baltakis eilėraštyje “ Iš kur imasi laikas?” klausia:
Kai buvau vaikas,
Mane ilgai kankino mįslė:
Iš kur imasi laikas?
 - Ar esate uždavęs sau (ar kitiems) panašių “globalių” klausimų? Kokių? Kada? Kaip į juos atsakėte?
 - Užrašykite kaip “minčių lietu”.
2. Perskaitykite R.Rakausko miniatiūrą “Vaikystės obelis” ir atlikite užduotis:
 - Pabraukite žodžius, kurie parodo kalbančiojo būseną.
 - Kas ją galėjo lemti.
 - Kokią prasmę suteikia kūriniui žodis “tik”.
 - Koks kūrinio žanras, kas jam būdinga (potekstė, metaforiškumas ir kt).

*Kažkur danguje skraido geri lėktuvai, kažkur jūrose plaukioja dideli laivai, o virš manęs – tik devynios debesų pagalvės, o po manim – tik apdžiūvusi pievos pradalgė.
Pašvilpaučiau paukščiu, pasišaukčiau vaikystę. Tik ji metų arimais giliai užversta, o gal žaliu medžiu ant nudilusios kalvos kažkur svyruoja...*

Aptarus klausimus, prisiminus, kas yra būdinga miniatiūros žanrui, galima aptarti vieną iš galimų šio rašinio žanrų – miniatiūrą, tiksliau miniatiūrų ciklą.

3. Kiekviena epocha – savita vaikystė. Jūsų tėvelių, senelių vaikystė... Apie ją šis Jono Strielkūno eilėraščio “Vaikystė. Autoportretas” posmas.

*Rytmečio sniegas, Už miško šaudo.
O šiapus – traukia neblaivią dainą.
Vaikas įsitveria lekiančio šiaudo
Ir į mokyklą, jo vedamas, eina.*

- Pabraukite žodžius, kurie nurodo istorinius įvykius
- Ar atpažįstate epochą? Iš ko?
- Kaip supratote eilutes “įsitveria lekiančio šiaudo”?
- Pakalbėkite apie vaikystę su tėvais, seneliais.
- Prisiminkite, kas yra autoportretas? Kaip suvokiate tą terminą eilėraštyje?
- Kas tas “šiaudas”, į kurį tveriatės?
- Paikalbėkite, pasidalinkite, užsirašykite kilusias mintis.

4. Dažno jums artimo žmogaus vaikystė sutapo su skaudžiais mūsų krašto įvykiais. Perskaitykite Dalios Grinkevičiūtės atsiminimų fragmentų ir atlikite užduotis.

- Aptarkite, kokia pasakotojo būsena? Iš ko apie ją sprendžiate? (pabraukite žodžius – nuorodas).
- Sukrečia ramybė, su kuria pasakojama apie tokius baisius dalykus. Kodėl autorė pasirenka tokį rašymo stilių? O jei rašytoja visa tai būtų perteikusi emociškai, sentimentaliai? Kas ir kaip kistų? Kaip manote, kaip rašyti sunkiau?
- Remdamiesi perskaitytomis ištraukomis, parašykite 5 eilučių esė “Vaikystė tremty”.
- Pakalbinkite svo artimuosius, remdamiesi jų pasakojimais galite parašyti apie savo artimųjų vaikystę.

Vartau rankoj duonos gabalą – dienos davinį, nors akimirka noriu pratęsti malonumą. Rankos dreba, kojos virpa. Dar akimirka, ir dantys sminga į šią nepaprastai skanią duoną. Kramtau ilgai, užgerdama vandeniu. “Mama, ar tortas būdavo tikrai skanus, ar jis būtų skanesnis už duoną?”

Ledinis barakas su utėlėmis, alkiu, šalčiu ir išmatų kvapu paskęsta tamsoj. Lendu į siaurą tarpą tarp dviejų kūnų, ir vaikystės vaizdai slenka lyg filme. Žiūriu išplėstomis akimis į tamsą, ir man norisi pasiguosti kam nors, norisi prisiglausti, norisi gauti moralinės paramos, norisi turėti ką nors stiprų už savo pečių, noris nesijausti vienai. Norisi, kad kas nors paguostų.

Jaučiu, kaip traukia po krūtine – antra para nieko burnoj neturėjau. <...> Malkos visas žanras man išstypė, jaučiuosi lyg kokia aštuoniasdešimtmetė senė. Kojos – medžio gabalai. Gimnazija, Lietuva, namai, vaikystė... Aš turėjau namus? Aš turėjau tėvus? Nejaugi buvo žmonės, kurie rūpinosi manimi?

5. Vaikystė mums dažnai asocijuojasi su artimais žmonėmis, pirmučiausia su motina.
- Neskubėdami, įsiklausydami perskaitykite Broniaus Radzevičiaus romano “Priešaušrio vieškeliai” ištrauką.
 - Ką išgyvenęs žmogus galėjo pasakyti šiuos didžiai paprastus ir graudžius žodžius. Kas leidžia jums daryti išvadas.
 - Keliais epitetais apibūdinama motinos meilė. Kodėl rašytojas nesitenkina vienu, dviem. Pakomentuokite juos, kokio pobūdžio (emociniai). Kas galėjo lemti epitetų pasirinkimą.
 - Kuo neįprasta pirmajame sakinyje epiteto vieta pažymimojo žodžio atžvilgiu. Kaip vadinama tokia tvarka. Ko rašytojas pasiekia, atsisakęs įprastos žodžių tvarkos sakinyje. (Inversija)
 - Parašykite 1-2 aforistines mintis apie mamą (ar kitą jums vaikystėje turėjusį įtakos žmogų). Aforizmas – trumpas įtaigios formos posakis, apibendrinantis dažnai originalią, netikėtą mintį.
 - Kokie mamos vaizdiniai (regimi, užuosti...) išlikę iš vaikystės. Su kokiais įvykiais tai buvo susiję?

Tiktai motinos meilė, akla, beribė, sugeba įkuždėti įsitikinimą, be kurio neįmanoma nei gyvenimo kova, nei sėkmė, giliai pasąmonėje įdiegtą įsitikinimą, kad esi vienintelis, nepakartojamas, būtinas.<...>Motinos meilė – tai tiltas į pasaulį, į kitus, tai ištiestos rankos, nesiliaujantis šauksmas “ateik”.

6. Vis dažniau girdime apie tėvų, patėvių mušamus, prievartaujamus, badu marinamus vaikus. Perskaitykite šias “Lietuvos ryto” eilutes ir pasamprotaukite

- Ką šie vaikai parašytų apie paliekamą vaikystę.
- Kur matote tokios skaudžios vaikystės priežastis, kaltininkus.
- Kokius matote kelius šiai problemai spręsti.
- Kokio stiliaus šie tekstai. Iš ko sprendžiate. Koks šių kūrinių žanras. Kokius žinote kitus šio stiliaus žanrus.
- Kada jūs galėtumėte parašyti publicistinį rašinį mūsų pasirinkta tema.

Šeši Ričkų vaikai nuolat būdavo alkani.. Tad pernaikovo 11-qjį keli jų patraukė per sueižėjusį Atmatos ledą į kitą upės pusę gaudyti žuvų.

Be motinos auganti, su niekur nedirbančiu ir dažnai girtaujančiu bei jokių pajamų neturinčiu tėvu D.S. jau keliolika metų gyvena senyvo amžiaus močiutės namuose. Asocialaus gyvenimo būdo D.S. motina savo dukrą likimo valiai paliko visai mažą. Vargingai gyvenančių simpatišką mergaitę jau pernai kėsinosi išprievartauti kaimynas.

Mažasis Nedas į Šiaulių ligoninės reanimaciją buvo atvežtas kritinės būklės – nuolatinio badavimo išsekintas mažylis svėrė vos šešis kilogramus, o pro pilvo odą švietėsižarnų raizginys.Vos gyvas berniukas klykė nuo menkiausio prsilietimo. Motinos namuose berniukas pamažu seko dėl nuolatinio maisto nepritekliaus.

Pasamprotaukite:

- Ką šie vaikai parašytų apie paliekamą vaikystę?
- Kur matote tokios skaudžios vaikystės priežastis, kaltininkus?
- Gal žinote, kaip šią problemą spręsti?

Pasinaudokite savo ir kitų atradimais ir parašykite rašinį apie vaikystę, pasirinkę vieną iš duotų temų – „Palieku vaikystės šalį“, „To niekas iš manęs niekados neatims“- arba sugalvokite savo.